

iki adet Büyükçekmece Köprüsü, bir adet Ödemiş'te, dört adet İstanbul'da mevcut kitâbelerin neşri, tercümesi, tahlili); "Türk Vakıflarının Milliyetçilik Cephesi" (sy. 3 [1956], s. 1-11); "Emîr Sultan Vakıfları ve Fâtih'in Emîr Sultan Vakfiyesi" (sy. 4 [1958], s. 39-63, ek otuz üç sayfa vakfiye, yedi resim); "Fatih Devri Sonlarında İstanbul Mahalleleri, Şehrin İskân ve Nûfusu" (sy. 4 [1958], s. 245-248 [Ekrem Hakkı Ayverdi'nin eseri üzerinedir]); "Tarsus'taki Türkistan Zaviyelerinin Vakfiyeleri" (sy. 6 [1965], s. 31-50, ek sekiz adet fotoğraf). Bunların dışındaki önemli yazıları: "Atıcılar Kanunnamesi" (*Tarih Vesikalari*, sy. 10 [1942], s. 253-274); "Fatih'in İstanbul'da İlk Eseri" (*Ülkü*, II. Seri, III/25 [1942], s. 12-15), "Okmeydanının Eski Teşkilâti" (*Ülkü*, II. Seri, III/29 [1942], s. 12-14); "Okmeydanındaki Eski ve Yeni Çalışmalar" (*Ülkü*, II. Seri, III/31 [1943], s. 12-16); "Türk Spor Mimarisine Dair" (*Güzel Sanatlar*, sy. 5, İstanbul 1944, s. 148-159).

BİBLİYOGRAFYA :

Ünsal Yücel, *Türk Okçuluğu* (ed. Dursun Ayan), Ankara 1999, s. V, VI; Sadun Tanju, *Adnan Saygun'larda Çay Sohbetleri*, İstanbul 2012, s. 70, 73, 95, 96; Güler Çankayalı, "Halim Bakı Kunter", TK, sy. 103 (1971), s. 73-74 (641-642).

MAHMUT H. ŞAKIROĞLU

KURAN, İsmail Ercümert (1920-2009)

Tarihçi ve fikir adamı.

İstanbul Üsküdar'da doğdu. Babası topçu subayı Hüseyin Mazlûm Bey'dir. İlk öğrenimine Saint Joseph'in İzmir şubesinde başladı, son sınıfı iken aynı okulun İstanbul Kadıköy'deki şubesine geçerek 1940'ta lisenin fen bilimlerinden mezun oldu. Ardından İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik Bölümü'ne girdiye de sosyal bilimlere duyduğu ilgi sebebiyle daha sonra kaydını aynı üniversitenin Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne aldırdı. Bu bölümde doktora tezine danışmanlık yapacak olan Cemal Tukin başta olmak üzere, Mehmet Cavit Baysun, Zeki Velidi Togan, Mükrimin Halil Yinanç, Arif Müfit Mansel, M. Tayyip Gökbilgin gibi tarihçilerin derslerine devam etti. II. Dünya Savaşı esnasında Türkiye'ye iltica eden Alman bilim adamlarıyla tanışma fırsatı buldu. Mezuniyetinin ardından aynı bölümün Sonçağ Tarihi Kürsüsü'ne asistan olarak girdi. 1953'te *Cezayir'in Fransızlar Tarafından İşgalî Karşısında Osmanlı Siyaseti (1827-1847)* başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. 1954-1956 yıllarında gönde-

rildiği Almanya'da Göttingen ve Friburg üniversitelerinde araştırmalarda bulundu. Çalışmalarını İngiltere'de sürdürdü. Bernard Lewis'in ve Paul Wittek'in seminerlerine katıldı. 1959'da İstanbul'a döndüğünde Robert Kolej Yüksek Okulu'nda tarih öğretmenliğine başladı. 1962'de Ortadoğu Teknik Üniversitesi Beşeri Bilimler Bölümü'ne tarih doçenti olarak tayin edildi. 1964'te Columbia Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü'nde çalışmalarına devam etti. 1967'de Toronto Üniversitesi İslâm İncelemeler Bölümü'nün kadrosuna doçent sıfatıyla dahil edildi. Aynı üniversitede yapılan profesörlük teklifini ülkesinin kendisinden hizmet beklediği gereğiyle kabul etmedi. 1970'te Hacettepe Üniversitesi'nin davetiyle tarih profesörü olarak burada görev'e başladı. 1971-1973 yıllarında Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi dekanlığı yaptı ve fakültede Tarih Bölümü'nü oluşturdu. Aynı üniversitede Atatürk İlkerleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nü de kurdu. Enstitü müdürlüğü ve Tarih Bölümü başkanlığı yaptığı sırada, 1982'de Yüksek Öğretim Kurulu'nun yeni uygulamalarıyla bunların üniversitedeki yansımalarına tepkisi yüzünden kendi isteğiyle ertesi yıl emekliye ayrıldı. Emeklilik süresince bilimsel çalışmalarına devam etti. 2006 yılında Türkiye Bilimler Akademisi bilim hizmet ödülüyle onurlandırıldı. 2 Kasım 2009'da İstanbul'da vefat etti.

Kurduğu bölüm ve enstitünün kadrolarını oluşturmadaki yaklaşımı yanında dünya tarihini bütüncül olarak kucaklamayı amaçlayan yeni bir müfredatın teşkilileyle farklı bir ekolün kurucusu olan Ercümert Kur'an, Osmanlı tarihinin o güne kadar üzerinde pek durulmamış yönlerini ele almıştır. Doktora tezi kendi sahasında ilk ciddi çalışma özelliğini taşımaktaydı. Bu eser

Ismail Ercümert Kur'an

daha sonra Arapça'ya tercüme edilmişdir (*es-Siyâsetü'l-'Osmaniyye: Ticâhe'l-ihtilâlî'l-Fransî li'l-Cezâ'ir*, trc. Abdülcelîl Temîmî, Tunus 1970). Doçentlik tezi olarak hazırladığı Avrupa'da Osmanlı ikamet elçiliklerinin kuruluşuyla ilgili incelemesi de bir başka önemli kitabıdır. Ayrıca pek çok makale ve ansiklopedi maddesi kaleme almıştır. Bildirileri, yazdığı makale ve maddelerin önemli bir bölümünü dört kitap halinde derlenmiştir. Yazlarının en önemli özelliği sade bir Türkçe ile kaleme alınması ve kısa olmasıdır. Kendisi özel sohbetlerinde, toplantı veya seminerlerde uzunca konuştuğunu ama kısa yazdığını ifade ediyordu. Üzerinde Paul Wittek'in büyük etkisi vardır.

Türkiye'nin çağdaşlaşma sürecinin çeşitli yönleri Ercümert Kur'an'ın çalışmalarının ana eksenini oluşturmaktadır. İstanbul Üniversitesi'nde tanıtıltığı Alman hocaların ve ardından Almanya'da gördüğü stajın etkisiyle tarihî vak'aları sosyolojik ve ekonomik faktörleri dikkate alarak açıklamaya çalışmıştır. Onun fikir dünyasını şekillendiren en önemli unsurlardan biri de milliyetçiliktir. Türkler'in Orta Asya ile bağlantısına önemle işaret eder, fakat kendisini Turancı olarak tanımlamaz. Milliyetin en önemli unsurunu dil olarak görür. Orta öğreniminin yabancı dilde eğitim veren bir kolejde tamamlamış olmasına ve çeşitli Batı dillerini bilmesine rağmen eğitim dilinin mutlaka Türkçe olması gereği düşüncesindedir. Kalemini ideolojik saplantılara teslim etmeyerek yazlarını sağlam bir metodoloji üzerine inşa etmiştir. Eserlerini daima bir problemi çözmek amacıyla kaleme almış ve özel konularda bile geneli yakalamaya çalışmıştır. *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*'nin bir sayısı (XXVII, sy. 1-2) ona armağan edilmiştir (Ankara 1989).

Başlıca Eserleri: *Cezayir'in Fransızlar Tarafından İşgalî Karşısında Osmanlı Siyaseti (1827-1847)* (İstanbul 1953, 1957), *Avrupa'da Osmanlı İkamet Elçiliklerinin Kuruluşu ve İlk Elçilerin Siyasi Faâliyetleri (1793-1821)* (Ankara 1968, 1988), *Atatürkçülük Üzerine Denemeler* (Ankara 1981), *Türkiye'nin Batilaşması ve Millî Meseleler* (der. M. Türköne, Ankara 1993, 1997), *Türk Çağdaşlaşması, Çileli Bir Yolda İlerleyiş* (der. M. Erdoğan, Ankara 1997), *Türk-İslâm Kültürüne Dair* (der. M. Erdoğan, Ankara 2000).

BİBLİYOGRAFYA :

Prof. Dr. Ercümert Kur'an'a Saygı: *Türk Modernleşme Tarihi Araştırmaları Sempozyumu: Bildiriler ve Makaleler* (haz. A. Yaşar Ocak v.d.gr.).

Ankara 2006; Bahaddin Yedişir, "Prof.Dr. Ercüment Kur'an", *Türk Kültürü'nü Araştırma Enstitüsü'nün 50. Yılına Armağan: 50. Yıl Sempozyumu Bildirileri* (ed. Bülent Güll), Ankara 2012, s. 169-175; "Dosya: Prof. Dr. Ercüment Kur'an", TY, sy. 268 (2009), s. 43-63; Yunus Koç, "İ. Ercüment Kur'an (1920-2009)", a.e., sy. 281 (2011), s. 223-225; Teyfur Erdoğu, "Vefayet", YOM: *Türk Dünyası Kültür Dergisi*, sy. 17, Bakü 2010, s. 111-114.

FATIH YEŞİL

KURD EFENDİ

(ö. 996/1588)

Halvetî şeyhi, âlim.

geçen İslâipli Abdülkerim Vâiz Emîr Efendi sayılır. Mûridlerine İmam Gazzâlî'nin kitaplarını çokça tavsiye eden Kurd Efendi çarşamba günleri Fâtih ve cuma günleri Kadırga'daki Sokullu Mehmed Paşa camilerinde hadis ve tefsir okuttu, vaazlar verdi. Ziyaret maksadıyla gittiği Tatarpazarı'nda hastalandı. 16 Şevval 996 (8 Eylül 1588) tarihinde orada vefat etti ve babasının yanında defnedildi.

Eserleri. 1. *Mûrşidü'l-enâm ilâ dâri's-selâm*. İmamzâde'nin *Şîr'ati'l-İslâm ilâ dâri's-selâm* adlı eseri üzerine Arapça yazılmış kapsamlı bir şerhtir. Kâtib Çelebi bu eserin *Şîr'ati'l-İslâm* şerhlerinin en mükemmel olduğunu söyleyerek, Şerhin İstanbul kütüphanelerinde çeşitli nûshaları bulunmaktadır (Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 505, müellif hattı; Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 94M-95, Fâtih, nr. 2667, Serez, nr. 1639, Âtif Efendi, nr. 424, Yusuf Ağa, nr. 258, 260). 1029'da (1620) telif edilen *Câmi'uş-sûrûh fî şerhi Şîr'ati'l-İslâm* adlı eserin (Süleymaniye Ktp., Râğıb Paşa, nr. 657, 658) Kurd Efendi'ye nisbet edilmesi yanlıştır. 2. *Tefsîr-i Kur'ân-i Kerîm* (*Tefsîr-i Kurd Efendi*). Türkçe bir meâl olup bilinen tek yazma nûşası iki cilt halinde Berlin Devlet Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Hs. Or., nr. 1066, 1098). Eser kaynaklarda zikredilmese de çevirideki ifade tarzı ve

mûellifin tercüme yoluyla Arapça bilmenekere faydalı olma gayreti göz önüne alındığında ona nisbetli isabetli görünmektedir. 3. *Terceme-i Vikâyetu'r-rivâye fî mesâili'l-Hidâye*. Burhânüşşerîa Mahmûd b. Ubeydullah el-Mahbûbî'nin Hanefî mezhebinin temel metinlerinden olan eseerinin Türkçe tercumesidir. Kâtib Çelebi tarafından *Vikâyeye*'nin en iyi tercumesi olarak nitelendirilen kitabı çok sayıdaki yazıma nûshalarının büyük kısmı İstanbul'da bulunmaktadır (meselâ Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 800; Beyazıt Devlet Ktp., nr. 2302; Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 437; Nuruosmaniye Ktp., nr. 1424, 1425, 1426). En eskisi 964 (1557) tarihli olan (Âtif Efendi Ktp., nr. 755) bazı nûshaları (Süleymaniye Ktp., Haci Mahmud Efendi, nr. 838; Kadızâde Mehmed Efendi, nr. 124; Serez, nr. 780; Şehid Ali Paşa, nr. 863) Kurd Efendi hayatı için yazılmıştır. 4. *Tercümân-i Bidâye*. Türkçe bir eser olup aksa, ibadet ve muâmelâta dair konuları içerir. Eserin aksa ile ilgili bölümü İmam Ebû Hanîfe'nin *el-Fîkhü'l-ekberî* ile diğer bazı eserden, ibadet ve muâmelâta ile ilgili bölüm ise genelde Burhâneddin el-Mergînânî'nin *Bidâyetü'l-mübtedî* adlı eseriyle yine Mergînânî'nin *el-Hidâye* adlı şerhinin hâsiyelerinden derlenmiştir (meselâ Süleymaniye Ktp., Çelebi Abdullah

Kurd Efendi'nin *Mûrşidü'l-enâm ilâ dâri's-selâm* adlı eserinin ilk ve son sayfaları (Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 505)

